

Марина ПАВЛЕНКО

**«САДОК ВИШНЕВИЙ
І БЛОКПОСТ...»**

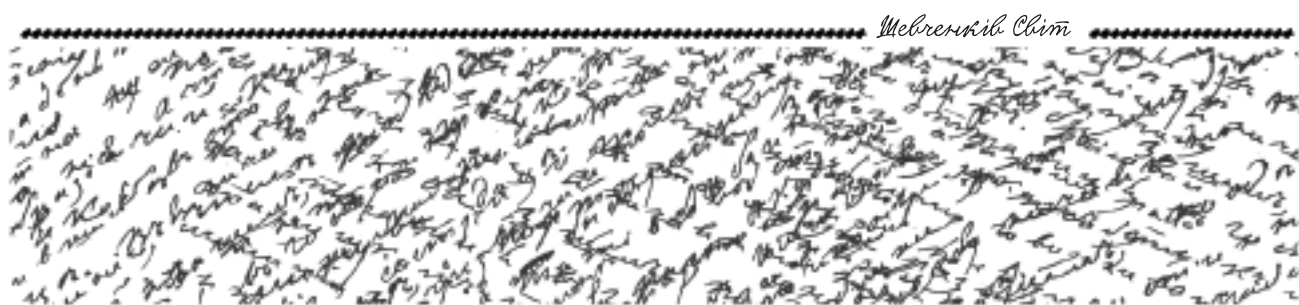
*(Рецепція постаті
Тараса Шевченка
в українській поезії)*

Тарас Шевченко давно посідає перше місце серед українських класиків, чиє життя і творчість знайшли художнє втілення в творах інших митців. І саме література, при всій повазі до науки, яка навіть виокремилась у спеціальний розділ «шевченкознавство», володіючи проникливим мистецьким чуттям, пророчою інтуїцією, можливо, найоб'єктивніше зобразила Шевченкову особистість. А що насамперед він був поетом, –то й розглядатимемо його постать передовсім з точки зору рецепції його образу в українській поезії.

Мабуть, мало є віршарів, які б не торкались постаті Шевченка –починаючи ще з його сучасників. Ясно, що кожна літературна доба по-своєму дивиться на Тараса Шевченка, не кажучи вже про окремих авторів, кожен із яких має свій стиль і бачення. Але, очевидно, є якісь загальні спільні й відмінні тенденції. Які саме? І чим тут особливе сьогодення, яке, по суті, так чи інакше ввібрало й переосмислило трактування всіх попередніх епох?

Спробуємо бодай частково відповісти на ці питання. Хоч, звісно, не претендуємо на цілковиту вичерпність та абсолютну об'єктивність.

Генеza перших поетичних образів Шевченка походить уже з Тарасових сучасників. Так, **Пантелеймон Куліш** у своїй ліриці вдавався до народнопоетичних стилізацій, наслідував жанрово-стильову манеру українських романтиків, насамперед –ранньо-

го Шевченка. В оповіданні, яке є прологом до збірки віршів «Хуторна поезія» (1882), він – можливо, одним і з перших? – називає Шевченка «національним пророком». У самих же віршах, хоч і полемізує з Тарасом з приводу його поетизації «запорозької вольниці» і гайдамаччини, але високо оцінює його як митця слова, виразника національної самосвідомості, народної патріархальної моралі і – в окремих творах – національної єдності [61, 96]. У своїй поемі «Грицько Сковорода» (1890-ті рр..) подає образ ідеального поета, який, за Кулішевими уявленнями, має поєднувати в собі філософсько-етичне просвітительство Сковороди й Шевченкову майстерність у володінні народною мовою [61, 97].

Ми не випадково зупинились так детально на Кулішеві, тому що, як нам бачиться, значна когорта поетів до сьогодні продовжує саме цю лінію – такого собі «обожнення-запобігливості» перед «геніальним» (неодмінно має бути вжитий саме цей епітет!) «Кобзарем», «пророком», «батьком», «світочем» і «кормчим» нації». Сюди можна додати ще «великий кріпак», «мужицький син» та «святий мученик»: цей нехитрий «джентльменський набір» експлуатується поетами до сьогодні. Все це ніби підсумовується Кулішевим прощальним словом на похороні Тараса Шевченка, яке, хоч і не є художнім твором, але є чи не найточнішим виразником його бачення поета: «Немає в нас ні одного достойного проректи рідне українське слово над домовиною Шевченка: уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному відкрилася» [24, 2].

Отже, хоч «достойних проректи слово» і «немає», але те слово «речуть» і «речуть».

Показовою з цього приводу є творчість **Івана Франка**, який акцентує на соціальному підрунті самого феномена Шевченка як мужицького поета [65]. У поетичній спадщині Івана Франка знаходимо менше перегуків із Шевченком, але всі вони – вельми яскраві й гострі. Так, за епіграфом із Шевченка («І ми браталися з ляхами») написав поезію «Ляхам» (1882), у якій наче підтверджує Шевченкове «в своїй хаті – своя правда»: «І кожний на своєму полі / Для себе жиймо і працюймо...» [65, 25].

На жаль, нічого нового не сказав тут і **Юрій Федькович**, **Осьмий поменник** якого, присвячений Шевченкові, проголошує типове: «Він і нам велів учиться / І других навчати; / Він нам казав по-своєму / Вести своє діло; / Він нам казав не по корчмах / Ніже по весіллях / Увихатись, а у своїй / І хаті, і школі / Добувати свого щастя...» [45, 45-47]

...Ні **Олена Пчілка**, вірш якої «До Кобзаря» – безапеляційна стандартна ода «Твоїм пісням, твоїм думкам», які «немов зоря з ясного неба» зі зверненнями типу: «Кобзарю наш, почуй благання / І жить навчи нас так, як ти» [45, 27].

...Ані **Леся Українка**, яка присвятила Кобзареві чотири поезії, і всі вони зводяться до, безумовно, щирих (нікому з охоплених нами поетів не маємо підстав закинути нещирість!), але наївних і «датських» («до дат») рядків на кшталт: «Вмер батько наш! /.../ Сиротою наша мати зосталась!»; «Усе знесла й перемогла / Його любові сила. / Того великого вогню / І смерть не погасила!» тощо [62, 397].

...Ні **Олександр Афанасьєв-Чужбинський**, ні **Михайло Максимович**, ні **Андрій Сова**, ні **Олександр Кониський**, ні **Леонід Глібов**...

Не вийшов за межі цієї «хвалебно-декларативної» течії і **Богдан Лепкий** (1872-1941), який до образу Шевченка звертався усе життя, як у літературознавчих розвідках, так і в ліриці: «В Тарасові роковини», «Літ тому сто», «На

Тарасовій могилі», «Суд над Шевченком», «Умер поет» тощо. У нього Шевченко «...мов пророк, / Між людом ходить. Кождий крок / Його, як бунт. Він хоче сил / Допнути з батьківських могил. / Він обіцяє кріпака / Перетворити в козака...» [6, 69] і т.ін.. З тією хіба відмінністю, що в Шевченкові Лепкий возвеличує те, що критикував згадуваний вище П.Куліш: поетизацію «запорозької вольниці» й гайдамаччини.

Трохи вирізняється з цієї когорти хіба сатира **Володимира Самійленка**, який у вірші «По Шевченку» іронічно цитує найпопулярніші Шевченкові «лозунги», а поруч розвінчує справжні вчинки цих «крикунів»:

*«Схаменіться, будьте люде,
Бо лихо вам буде!» –
Касир каже, як у банку
Гроші всі позбуде.*

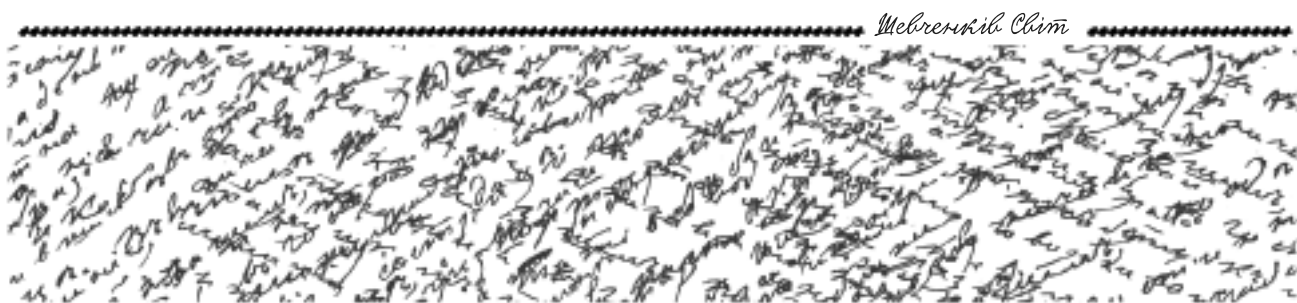
.....

*«Тяжко впасти у кайдани,
На чужині жити!» –
Українець каже й їде
У Ташкент служити... [45, 30-31]*

З приходом ХХ століття вище зазначені тенденції трансформувались аж до викривлень Шевченкової біографії: майже непристойним вважалося згадувати про його дружні зв'язки з представниками панства тощо. Це ще більше перетворювало його на ікону чи бронзового ідола.

Така «бронзовізація» трималась і всю епоху соціалістичного реалізму, та й, переконані, значною мірою зберігається дотепер. Звісно, це не могло не викликати спротиву певної частини митців, і в 20-ті роки ХХ століття в «поетичній Шевченкіані» відгалузиться окрема «гілка», яка пізніше стане гарною опорою для сучасних постмодерністів. Але та «гілка» швидко буде «обрубана» і тяглість перерветься на довгі роки. Тому навмисне поки що її обминаємо і продовжуємо рухатись «класичним» шляхом.

Павло Тичина, за В.Пахаренком, як і Василь Стус, «успадкував не якусь грань Шевченкової душі, а цілу душу» [38, 155]. Про це свого часу ми написали окрему розвідку [32]. Щоправда, прямих звернень чи перегуків з Тарасом у Тичини (мовиться саме про його поезію!) знаходимо не так і багато. Це вірші «Степи простяглися широкі...» (1914-1916), триптих «На могилі Шевченка», 1918 («...І ні в кого було спитать: / кого ж нам на Україну ждять?») [60, 16]; диптих «На день Шевченка» (1920) тощо. І як тут не перефразувати жарт когось із сучасних поетів, який, відповідаючи на питання уманських студентів, чи має він вірш про Умань, сказав: «Найкращий вірш про Умань – той, де немає слова «Умань». Адже чи не найбільше Шевченкових алюзій у Тичининих творах, де про це нема безпосередніх згадок: про те, що «Золотий гомін» це новітня трансформація «Великого льоху» ми теж опублікували окрему статтю [31]. Тичина 1914-1918 років – безпосередній послідовник Кобзаря. «З творчістю Тараса Шевченка «Сонячні кларнети» перегукуються чи не на кожній сторінці» [33, 23]. Проте, якщо мовити безпосередньо про поетичну рецепцію постаті Шевченка, то, на наш погляд, Тичина навряд чи посмів вийти за «укладене» Кулішем «прокрустове ложе».

Навряд чи вийшов за нього й **Євген Маланюк**: хоч як щиро шанував і возносив Поета, зокрема у віршах «На тризні» й «Шевченко» («Не поет –бо це ж до болю мало, / Не трибун –бо це лиш рупор мас») [45, С.21].

Поет «розстріляного відродження» **Євген Плужник** звертається до Шевченкового імені у вірші «Я –як і всі. І штани з полотна...», у «декларативному» завершенні якого, можливо, бачить у Шевченкових нових «реінкарнаціях» і себе: «Мовчки зросте десь новий Тарас / Серед кривавих піль!» [23, 289] В поемі «Канів» (1926) Плужник зводить все до «над Дніпром занедбані могили» [23, 293], акцентуючи на сучасних йому сумних українських реаліях.

Марно шукати перегуків із Шевченком у **неокласиків**, які дотримувались цілком інших мистецьких і світоглядних пріоритетів і «виводили» свої «корені» не від Т.Шевченка, а від П.Куліша. Таке свідоме ігнорування, безперечно, краще за фальшиве гучне вихвалання. Хоч, цікаво, що повністю уникнути як апеляцій до Шевченка, так і певних декларацій не вдалось і неокласикам. **Максим Рильський**, наприклад, у вірші «Тополя», присвяченому М.Зерову, обмовляється «за Фройдом» (бо можна трактувати й іронічно): «Нещасне дерево, Шевченкова любове!» [23, 98]. А **Павло Филипович** таки ж бере за епіграф до одного зі своїх текстів Шевченкове «Я на сторожі коло їх / Поставлю слово...», проголошуючи у вірші нове життя, з сонцем –«золотим кобзарем», у якому й «давнє напівзабуте» слово «як пишне дерево, зросте / У дні співучі та погожі» [23, 214-215].

Нарешті виривається за рамки «хвалебних декларацій» і чи не започатковує «новий» напрям «поетичної Шевченкіани» –назвем його «**глибинно-екзистенційним**» –**Богдан-Ігор Антонич**. Йдеться про знамениту поезію «Вишні» (1935), де рвуться усі дотеперішні шаблони:

*Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко...*

І завершує прекрасну картину «батьківщини вишні й соловейка» упевнено-оптимістичним ствердженням невмирущості Шевченкового слова:

*цвітуть натхненні вишні кучеряво й п'янку,
як за Шевченка, знову поять пісню хмелем [4, 221].*

Щоправда, через рік Антонич «схаменеться» і присвятить Шевченкові «традиційний» вірш, у якому скоренько вознесе Кобзаря до небачених висот, назве «стовпом вогнистим», спадщину порівняє з «саявом сонця листя», а ім'я –з молитвою, адже: «бо знаємо, що мов тавро понесемо в життя / печать Твоїх [«Ти», звісно, з великої літери. –М.П.] палючих слів» [4, 337].

Але Антоничів «хрущ» не вмре, і ще не раз зблисне новими барвами: бодай у творчості деяких поетів-«шістдесятників».

Втім, навряд чи це стосується найстаршого з когорти – **Дмитра Павличка**, Шевченкіана якого сповнена «мітинганства», патетики й публіцистики: «Він був поетом волі в час неволі, / Поетом доброти в засиллі зла. / Була у нього незвичайна доля, / Та доля Україною була» [59, 219]; «Від мого серця одривалось / Пломнями слово Кобзаря» [34, 10], «І не вкладеш в таємні звіти / Всю Кобзареву безбереж» [45, С.26] тощо.

Не сумніваємось, що сказав би щось нове й незвичайне в цій сфері **Василь Симоненко**, який, за висловом Василя Пахаренка, «прямує Шевченковою стежкою і у проблематиці, і в символіці, і в системі оцінок, а часто і в мовистилі. Але, на відміну від багатьох, уникає епігонства» [39, 11]. Бо явно «щось у мене було і від прадіда Сквороди». «Перегуків тут набереться на дисертацію, – пише Петро Сорока, – Навіть хрестоматійні Кобзареві рядки: «Коли доброї жаль, Боже, / То дай злої, злої...», – Симоненко інтерпретує по-своєму: «Пошли мені, Боже, хоч ворога, / Коли друга послати жаль» [55, 208].

Але якби ж Бог дав Симоненкові довшого віка! Тож не дивно, що маємо більше – хай душевного, але «початківського» – на кшталт: «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття, / І голос твій нам душі окриля. / Встає в новій красі, забувши лихоліття, / Твоя, Тарасе, звільнена земля!» [59, 218]

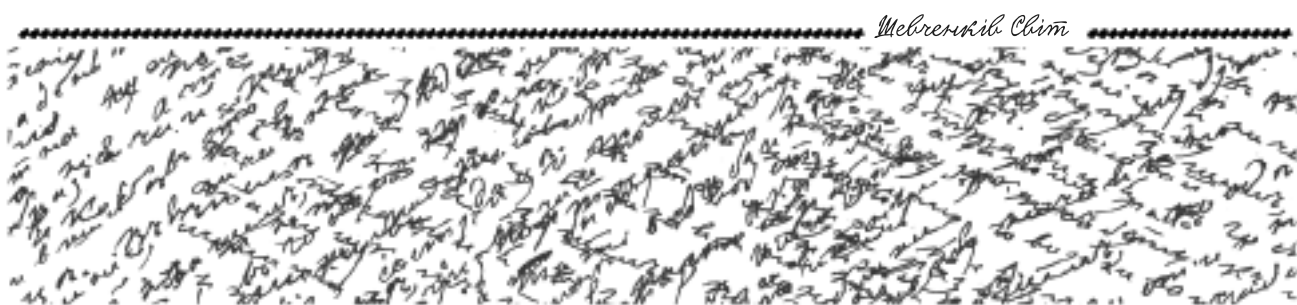
Саме афористичність **Ліни Костенко**, гадаємо, «витає» її «Шевченкіану» з «декларативно-хвалебного» до «екзистенційного» рівня. Серед іншого, це всім відомі і всіма люблені рядки: «Ще не було епохи для поетів, / Але були поети для епох» [62, 36] та «Будь прокляті всі, хто відняв у мене вітчизну! / Але у вітчизни ніхто не одніме мене» [62, 47].

Не став оригінальним у баченні самого образу й **Іван Світличний**. Але, відамо йому належне, він «заторкнув» досить несподівану «струну»: замість більш «розпіарених» Шевченкових плачів та нарікань, Світличний вишукав у Кобзаря слова «Не нарікаю ні на кого» й, узявши їх за епіграф, написав цілий «Сонет вдячності» [62, 230].

Традиційно «наближає до народу» Шевченка й «неонародник», «шістдесятник» **Борис Олійник** – у вірші «До проблеми «Шевченко і народ» [45, 34]

Рецепція Шевченка **Василя Стуса**, безперечно, належить, за нашим поділком, до «глибинно-екзистенційної» течії. Попри деяку декларативність, як-от у «Сто років, як сконала Січ...» («Тарасові провісні птиці – / Слова шугають над Дніпром» [58, 81]), про Шевченка не просто писав, він ним – жив. Факт смерті у «Шевченковому віці» теж, припускаємо, був Стусом усвідомлюваний без зайвої скромності. Як у його листах, так і у віршах, зустрічаємо дуже багато прихованих, без лапок цитацій Шевченка. Поезія В.Стуса «За літописом Самовидця», як пише М.Коцюбинська [21, 50], перегукується з віршем Шевченка «За байраком байрак» (1847), в якому засуджено гетьманів другої половини XVII ст., які допомагали туркам і татарам брати в полон українське населення, вели братовбивчу війну. Своєрідною варіацією на Шевченкове «І мертвим, і живим...» можна вважати Стусів вірш «Живі – у домовині. Мертві – ні...» [58, 72] і т.ін., і т.ін..

Так само глибинно-екзистенційним (а не хвалебно-декларативним) шляхом здебільшого рухається й **Микола Вінграновський**. У нього це виходить якимось по-дитячому мило. «Микола може ходити весь ранок і повторювати Шевченкове: «Не спалося, а ніч – як море...» і дивуватися, як можна так написати. Або раптом з приводу власного вчинку чи вчинку близької людини сказати: «А Шевченко так би не зробив!» І справді, Шевченко та Вінграновський – глибока й органічна тема розмови не тільки на рівні соціально-художньої детермінованості та поетикальних зацікавлень, а й на рівні художньої модернізації», – цитуємо Т.Салигу. [47, 124]) Той-таки Т. Салига робить цікавий порівняльний аналіз двох, здавалось би, зовсім несхожих віршів: «В туман впірнає росяне село...» Вінгранов-

ського й Шевченкового «Садка вишневого...». «Повторюється (навіть віддалено) лише одна, але дуже промовиста деталь – сільська вечерея в садку, в садах. Це та зовнішня ознака, яка вміщає в себе не тільки побутово-етнографічний малюнок українського буття, а й поетичне живописання божественної краси: після натруженого дня відпочиває «любистком встелена земля», «сплять горобці, і гори, і трава», «на вітах яблунь – стомлені зіниці». Отже, – два пейзажні малюнки села XIX-го століття і села століття XX-го [...]. Близькі соціальною завантаженістю та внутрішньо-емоційними імпульсами, які відчуваємо інтуїтивно» [47, 124].

В цьому самому руслі – й поезія **Володимира Підпалого**, який, до того ж, звертається до Шевченка ще якось особливо делікатно й ніжно. Це і «Сонет замість епітафії» за епіграфом «Думи мої, думи мої...», і неймовірна чергова, як у М.Вінграновського, непряма алюзія до «Садка вишневого»:

*Соловей
Як він боїться тиші!..
В сині вежі
переливає жар Волосожар.
На берегах зеленої пожежі
палій він одночасно і дзвонар.*

*У нього все виходить, все до ладу,
на всьому він лишає віщий знак
і на крилі зарошеного саду,
набігавшись, засне, немов хлопчак... [62, 317]*

Знову та сама магія: наче й не про хрущі й не про вишні, але – «вечірня зіронька» (у вигляді Волосожару), і дзвінкий вечірній сад («зелена пожежа»), і – втомлена працею людина («набігавшись, засне, немов хлопчак»)!

Схожа магія відчутна й у вірші Володимирового ровесника, поета **Івана Стогнійчука**. Там теж немає прямих аналогій із «Садком вишневим...», і теж зв'язок відчувається в кожному рядкові, на рівні архетипів:

*Смеркло... Вже мами не видно з городу...
Перемліває куліш у печі...
Хтось попід хатою нашою бродить
У попелястім плащі...*

*Блима гасничка на комині сліпо...
Меншенький братик куня...
Щоб не заснути, беру собі ліплю
З глею баского коня...*

*Мама, здається, вже дуже далеко...
Б'ються у шибку хрущі...
А за вікном золотий соловейко
В мами співа на плечі... [57, 8]*

І, нарешті, остаточний «прорив» робить **Іван Драч**, про Шевченкіану якого можна писати окреме дослідження.

Його образ Драч окреслює у поезіях «Сходи у майстерні Шевченка в Академії мистецтв», «Джон Стейнбек у Музеї Тараса Шевченка», «Шевченкова Катерина» («Йде українська Беатріче / З морозом доли на губах»). Йому присвятив цілий цикл «Моя Шевченкіана», в який умістив «Низку варіацій» за Тарасовими епіграфами: «Кредо», «Козацька слава» (яка для Шевченка «сконцентрувалася в пері»), «Слово королєвого цвіту», «Варіація», а також сатира «Доярам» із красномовним підзаголовком «Липовим шевченкознавцям»:

*Дояр корову вибира по зросту,
Як завелика –ноги повтина.
Нема дилеми, хоч у воду з мосту,
Шевченкознавство –от де цілина!*

.....
*І ви впізнаєте, молочники ледачі, –
Мойсеєві то роги, доярі [12, 10]!*

Але найглибше розкрив Тарасів образ поет у поемі «Смерть Шевченка» та драмі-колажі «Гора». Не маючи змоги тут аналізувати ці масштабні твори, наведемо бодай «найреволюційніший» і, можливо, найпромовистіший фрагмент – з «Гори» (1997):

*Скиньте з Шевченка шапку. Та отого дурного кожуха.
Відкрийте у нім академіка. Ще –одчайдуха-духа.
Ще –каторжника роботи. Ще нагадайте усім:
Йому було перед смертю всього лише сорок сім.*

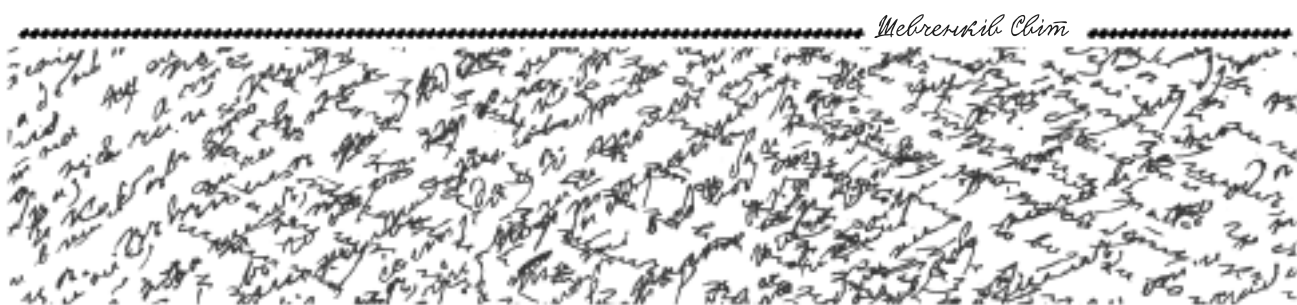
*А то підробили діда і шкутильгаєте з дідом.
Старечу свою недолугість за ним пускаєте слідом.
А він вибухає і шпетить всю вашу дурну макітру
І молодо круговертить. Молодо! Проти вітру!*

.....
*І горне гору роботи, бо в нього роботи гора.
Гори до нього горнутья, сонце –на вістрі пера [13, 167].*

Здається, тут «влетіло» всім: і радянським інтерпретаторам, які, на догоду комуністичній ідеології, робили Шевченка «мужиком» і «кріпацьким сином», і всім «одописцям», які, щиро чи фальшиво, але тільки те й робили, що оплакували Поета або ліпили з нього ідола. Здається, серед таких є чимало і вище згаданих нами авторів...

Своєрідно «освідчується» Шевченкові й метафоричний **Ігор Калинець** у вірші «Остання пісенька». Тут бачимо й перегуки з Богданом-Ігорем Антоничем:

*– Веселко, Веселко,
чи маєш свого Шевченка?
– А мій Шевченко
сім небесних книг пише
незгасним пером. [18, 217]*

Шевченкіана Київської школи в силу своєї поетики, безперечно, теж рухається «глибинно-екзистенційним» шляхом і заслуговує окремої розмови. Центральною постаттю тут є, на наш погляд, **Василь Голобородько**, у віршах якого Шевченко – частий, якщо не сказати наскрізний «гість». Це й образ Катерини, який, вигулькуючи то тут, то там, виокремився в загадковій і метафоричній «Пісні Катерини», яка «пускає за водою» долю свого Івасика:

*...Виліпила квітку із глини
(ліпила кучеряву,
виліпила –пряму),
посадила у квітку Івасика
та й пустила ту квітку
за водою човником:
пливи за водою!
Не знайшла тобі квітку
(малому дай квітку – і квіт) –
пливи за водою,
не знайшла тобі щастя –
пливи за водою,
станеш дорослим – знайдеш,
а не знайдеш, то й так проживеш,
бо щастя – не квітка – не зліпиш,
пливи за водою... [8, С.75-76]*

Катерина з Івасиком трансформуються в Матір і сина із Шевченкового «На панщині пшеницю жала»: «Як була молода – була як пушинка, / а тут вітер як повіє, як повіє з-за гори, / то й чіплялася серпом за пшеницю, щоб не полетіти. / Як зайшла в тяж – / не так боялася. / Тепер, чую, Івасик ворухить ручками під копою...» [8, С.147].

Це і постійна присутність книжки «Кобзар» у віршах, й сарказм стосовно ставлення влади до Поета (вірш «Гра «У жука» біля пам'ятника Шевченку»), і своєрідний «до-шевченко», й «шевченкове гніздо», і алюзії до «Садка вишневого коло хати». Останніх бачимо щонайменше три: у вірші «Варіація» («Рогатий пастух гонить вівці»), в поезії «Умочу пензля в квітучі вишні...» й іронічному «Тоді пустили його...»: «Подякуймо усі разом / – три, чотири: / «Спасибі Миколі I / за те, що ув'язнив Шевченка у казематі, / бо там він створив / «Садок вишневий коло хати» тощо.

Це тільки наші побіжні зауваги, але, на щастя, є вже серйозні дослідження Голобородькової Шевченкіани, зокрема і в Тараса Салиги.

«Не можна сказати, що Голобородько Шевченка не ідеалізує. Ідеалізує! – пише Тарас Салига, – Тільки це ідеалізація без ідеалізації, без підсолоджених сентиментів і надлишкового пафосу, а засновується на розумінні об'єктивної величі Кобзаря та шляхетного піетету у ставленні до нього. У нього Шевченко – метафора духовного націопростору. У віршах, де є бодай згадка про Шевченка, ця згадка завжди в такому контексті, звідки, якщо хочете, б'є сакральним світлом [48].

Повертаючись до «Садка вишневого», то, на нашу думку, маємо цілковите його архетипне відтворення в іншого представника Київської школи **Валерії Іллі**:

одцвіли на плоті голівок дитячих горнята
біля вікон смеркнуть мальви
сиротами яких не пустили до хати
дідова люлька сичить на матиолу
крізь їхній чад
із заплющеними очима він босий йде за плугом
віє білим сном од череди
сиплять жар за пазухи дівчатам солов'ї
і знов душа на обгорілих крилах
летить і б'ється у тепле світло вікон [15, 12]

Звернімо увагу: тут, як і в М.Вінграновського чи В.Підпалого, немає ні вишневого садка, ні хрущів, ні матері, яка «хоче научати», але є квітучий теплий вечір, сім'я, день праці за плугом за плечима і «солов'їна ніч кохання» попереду: чим не «Садок вишневий...»?

У **Валерія Іллі** є й інші поезії, пов'язані з Шевченком. Це насамперед твір «лиш журавлині голоси того продовжать...», написаний за Шевченковим епіграфом: «Умерти й сліду не покинуть / на обікраденій землі», який завершується зворушливими і відчайдушними рядками:

де пречиста мова лебедіє у прихистку твоєї сльози
на дні якої мертва зозуля
Тарасе батьку не лиши мене самого [15, 119].

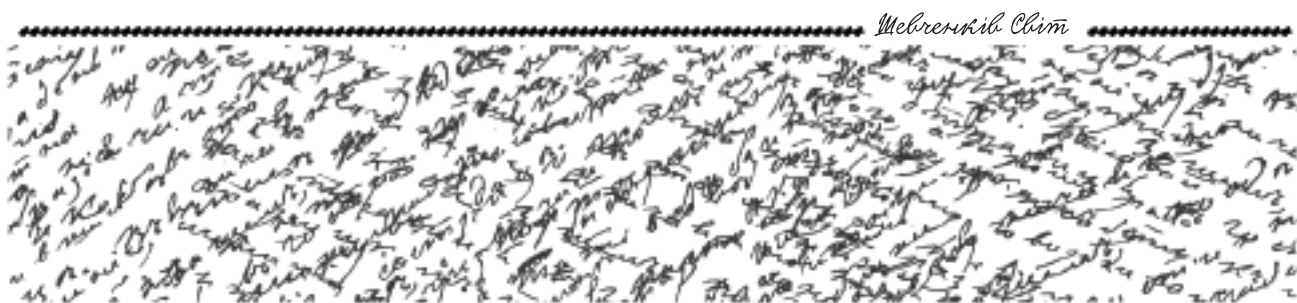
Інший вірш написано В.Іллею на епіграф із «Великого льоху». Там бачимо страшну картину українських історичних реалій («відрубані козацькі голови», «червоні дими крові», «обезголовлена козацька старшина» тощо):

де у смерку Тарасового ока чайка над Сулою кигиче
перегукуючись із моєю печаллю
всі ріки України впадають у мою сльозу [15, 121].

Дуже непрості «стосунки» з Шевченком в іншого представника Київської школи – **Миколи Воробйова**. Їх намагається окреслити в своїй розвідці Єлисей Ігура, вибудовуючи «багатоходівки» на кшталт: «Страшно впасти у кайдани, / Умирати в неволі, / А ще гірше – спати, спати / І спати на волі» (Шевченко) – «а ви проспали / і з того заробили на життя» (Воробйов); «Умерти й сліду не покинуть / На обікраденій землі» (Шевченко) – «Все добре гладенько але слід пошанця залишається» (Воробйов) тощо [16]. Стосунки непрості, як, власне, й дуже складна герметична поетика самого М.Воробйова. Залишимо деталі для майбутніх сміливців-дослідників, обмежившись узагальненням, що, попри все, і цей автор – безперечний представник «глибинно-екзистенційного» бачення.

Його «колега» з Київської школи **Василь Рубан**, попри свій загальний скепсис і критичне ставлення до будь-яких кумирів, образ Шевченка вивищує і возносить. Бідкаючись над сучасною Україною, він непрямо цитує Кобзареве «і буде син, і буде мати», коли каже:

Син вийде в світ,
і всміхнеться сталеву,
і вічній Матері свій вічний подвиг воскресить.

.....
 Шевченкове з ума не йде:
 «Кати знущаються над нею» [44, 153].

Попри все, вірш випромінює віру в добро, віру у здатність України вибороти нарешті свободу. Але – чи не «збочує» з глибинно-екзистенційного на хвалебно-декларативний шлях?

Трохи молодший **Роман Лубківський** теж, насмілимось констатувати, балансує між «глибинно-екзистенційним» і «хвалебно-декларативним» трактуваннями. Серед своїх численних поетичних звернень до Поета, навіть утілив досить оригінальний проект: видав цілу книжку поезій «Погляд вічності» (1990), яку побудував на трактуваннях численних Шевченкових автопортретів (кожному портретові присвячено окремий вірш) [26]. Яскраво відтворюючи психологічні стани поета, ба навіть звертаючись до автопортретів «утрачених або невідомих» (звісно ж, не згадуючи автопортрета оголеного) у цьому циклі, він водночас зривається на пустодзвонну риторику на зразок: «Замало цих слів. Пророк. Титан. / Прометей. / Сумління / ти наше. Вибір і крок...» [25] у своїх пізніших текстах.

Щось подібне спостерігаємо й у літературного ровесника Романа Лубківського **Петра Скунця**, який теж чимало віршів присвятив Шевченковому імені, але нерідко збивається на заримовану публіцистику: «Будь проклят світ, що дав його труні, / будь проклят день, коли його не стало... / Не граймо, браття, на сумній струні, / над мужністю ридати не пристало...» (вірш «Тарас», 1963 [64, 45]); «Живе й не вмирає шевченківська мати / колгоспна кріпачка, забута не раз. / Синове-поети пішли в дипломати, / а з нею зостався єдиний – Тарас» («Тарасова мати», 1992 [64, 45]).

І – у Валентини Сторожук: «Один-єдиний він на всі епохи. / Поет. Пророк. Мислитель. І Глашатай» [45, 37]. І – в Павла Гірника: «Не промовчи Шевченка у собі», «Шевченко йде дорогами доби», «Ви чуєте? Минаючи Парнас, / Шевченко повертається додому!» [45, 15]. Десь і в Ніні Гнатюк, яка, хоч і по-жіночому своєрідно й м'яко, та все ж вдається до певної ідеалізації Шевченкових шлюбних намірів у вірші «Дві обручки» [45, 16]...

А «вісімдесятник» **Ігор Римарук**, як і Р.Лубківський, звертаючись до теми Шевченкового автопортрету у своїй поезії «Перед "Автопортретом зі свічкою" Тараса Шевченка», водночас дорікає всім «хвалебно-декларативним» («декоративним»?) співцям: «Не клянїться Шевченком». Адже: «хоч насунули смушком собі на чоло / правдолюбїє кволе / там де триста як сто товариства лягло / не було вас ніколи / [...] п'ястуком каяття обчухрали життя / вас і завтра не буде» [42, 66].

Тут ми впритул підійшли до Шевченкіани сучасної, тобто «дев'яностників» і «двотисячників» (поділ, звісно, умовний).

Проте спершу мусимо зробити міні-екскурс в історію – до згаданої нами «обрубаної гілки». Йдеться про 1920-ті роки і футуристів – митців, які, проголошуючи свої нігілістичні й ігрові концепції, стали на прю з нав'язлими в зубах «хвалебно-декларативним» «канонізаціям» Шевченка.

Згадаймо дотепний, хоч і зухвалий вибрик Михайля Семенка, який назвав збірку власних поезій «Кобзарем» (1924). «Обкладинку, – цитуємо Ярину Цимбал, – прикрашав портрет автора, вбраного замість кожуха і смушевої

шапки, в елегантний європейський костюм і краватку-метелик, із цигаркою в руках» [67].

А його колега Антоша Ко (Іван Антипенко) написав жартівливий вірш, в якому Шевченко проситься до то ВУСПП («і прийшов Тарас Шевченко, / І сказав до Микитенка: / –Автор «Дум», «Кавказу», «Снів» / В ВУСПП'ї б числитись хотів...»), то до «Плуга» («І прийшов Тараса Шевченко, / І звернувся до Пилипенка: / «Гей, «Папашо»! Я ваш син, / Бо ще з пупа плужанин...»), то в «Молодняк», то у «ВАПЛІТЕ», –але всюди отримав відмови [67].

Футурист Леонід Чернов-Малошийченко, якому, до речі, належить епатажне словосполучення «Кобзар на мотоциклі» (воно дало назву нещодавно виданій антології футуристів), пише «Третій лист до Тараса Григоровича Шевченка», де по-панібратськи розмірковує, як вони разом будуть перебувати на Парнасі, коли Леонід «вріже дуба»:

*Маяковський з Пушкіним, а я, Григорчу, з вами.
Поруч з вами –кожному поетові пече.
Жодна кома не повстала поміж нами:
Ви на Ша, а я на Че.
Станьмо поруч. Нас не роз'єднає
Плем'я заздре, мстиве і лихе [67]...*

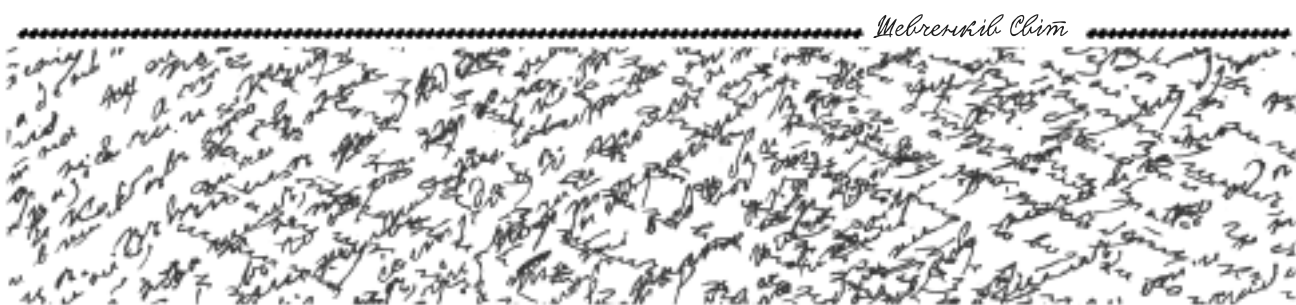
А Омелько Буц (Олекса Слісаренко) дуже дотепно спародіював «Садок вишневий коло хати» (взагалі, рецепція «Садка вишневого...» в поезії наступників заслуговує окремого дослідження) «в переробці сучукрліторганізацій». За браком часу й місця процитуємо тільки переробку від «Плуга», хоч усі варті уваги:

*Садок вишневий коло незаможницької хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Трактори з поля йдуть,
Співають інтернаціонал дівчата,
А в хаті-читальні їх газети ждуть...
Зійшлись батрачки коло хати.
Червона зіронька встає,
Батрак газети подає...
Кортить усім мітингувати,
Та гучномовець не дає [67]...*

Цей напрям поетичної Шевченкіани ми б умовно назвали «**бунтівливо-епатажним**».

Тож не дивно, що з падінням «залізної завіси» на Шевченка по-новому подивились не лише в науці, але й у поезії. Молодше покоління значною мірою: а) намагалось заперечити «класичне» й звичне йому трактування Кобзаря; б) реінкарнувало (на свій лад, звісно) забуту спадщину футуристів.

Попри надзвичайну інтелектуальну-метафоричну розкутість, яка вирізнятиме нові твори, ба, навіть деяке нахабство, зацитуймо для їхнього «захисту» Н.Білоцерківець, яка, мовлячи, правда, не про Шевченкіану, а про нові віяння в цілому, стверджує, що «як не парадоксально, є в авангарді й своя філософія,

і своя естетика, і національний та груповий патріотизм» [5, 42]. А ще, як пише О.Гриценко, «дух авангарду проявляється щоразу, коли мистецтво «застоюється», костеніє, або коли в навколишньому житті з'являється щось таке, чого неможливо відобразити існуючими, традиційними, засобами» [5, 43].

І, як мовиться, час настав. Хіба ж не шокував пострадянське суспільство, наприклад, вірш тоді молодого «дев'яностника» **Сергія Жадана** у збірці «Генерал Юда» (само собою, що він – без розділових знаків)? Адже тут Кобзар, замість мовчки стояти й бронзовити на постаменті, раптом спускається на землю й вирушає містом:

*...Він йшов врочисто тихим містом
В пивницях пиво пив імлисте
Стріляв цигарки в перехожих
Такий живий такий несхожий*

Далі Жадан наділяє Поета епітетом «колючий» (хіба це не відповідає історичній правді про непокірного владі поета?), і слушно зауважує, що серце його билось «хвилююче» (тобто він – палка натура, небайдужа й до сучасних реалій):

*Дівчата пахощами вкриті
Проходили в нього закурити
Їм одвічав не вельми чемно
Тарас Григорович Шевченко*

*Він врешті втік із цього міста
Він зник із сяючого місива
І в черешневій квітній піні
Його зустріли треті півні [14, 6].*

Треті півні – теж чисто шевченківський атрибут, широко знаний з його «Причинної» та інших творів. З третіми півнями всі нічні видива зникають, зникає і «мандрівний» Шевченко.

Ще більш шокуючі деталі бачимо у вірші **Сергія Пантюка**, який називається, здавалось би, вельми традиційно: «У вінок Кобзареві»:

*У провінційному місті живе дівчинка –
зелене волосся, солом'яні очі,
вона не підозрює про існування вічності
і взагалі нічого не хоче...*

Здавалось би, що спільного тут з Шевченком? Далі – більше: констатуються далеко не платонічні мрії дівчинки про «ведучого з місцевого телеканалу». Ці мрії, на тлі конфліктів з рідними й побутових проблем, ведуть її далеко – о, дуже далеко, не все тут і зважимося процитувати! Завершення вірша остаточно «опускає» мрійницю (і читача!) на «грішну» землю:

І дівчинка лізе у крісло, і вкотре зубрить «Заповіт» – задовбала її вже вчителька цим «Заповітом»! [36, 8-9]

Утримаємось від міркувань на тему, настільки доречно й не травматично вичати в школі «Заповіт». Вернімося до вірша. Може, автор просто знущається

над Шевченковим іменем? Звичайно, ні (та й сам Сергій Пантюк в одному зі своїх інтерв'ю ім'я Шевченка поєднує з епітетом «святе» [19, 7]). Тут показано таку собі «середньостатистичну» юнку, переповнену еротичними фантазіями і вслуховуванням у зміни, що відбуваються у власному тілі. Показано (чим не «москальські»?) телеканали, переповнені сексом і агресією. «Середньостатистичну» родину, переповнену побутовими конфліктами, далеку від будь-яких духовних цінностей. До цього всього додається ще й байдужа схоластична шкільна програма, очевидно, й не вельми закохана в літературу вчителька, яка бездумно вимагає з дітей такого далекого для них на даний момент «Як умру, то поховайте». На наш погляд, висміюються в цій поезії не лише громадсько-політичні «концепти», а й узагалі стереотипи й кліше. До того ж, героїня цього вірша є сучасним прототипом Шевченкових «причинних» і «катерин».

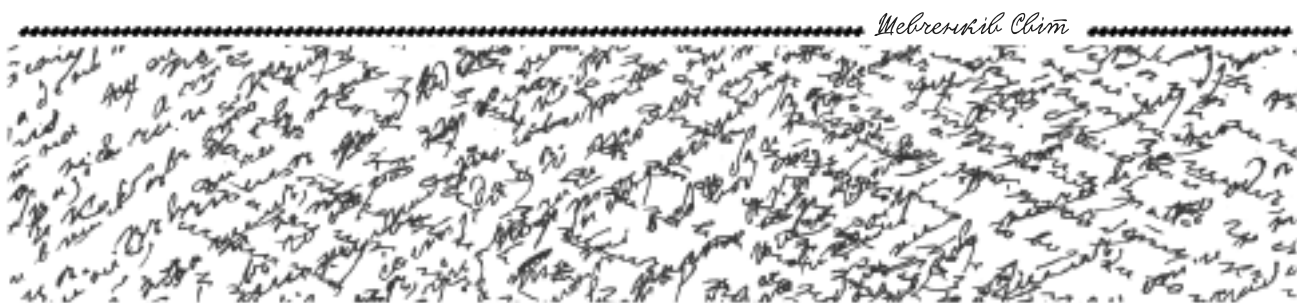
Забігаючи наперед, скажемо, що в своїй найновішій книжці С.Пантюк знову звертається до Шевченка. Правда, вже –до його «Садка вишневого...», і –більше в жартівливому, ніж в сатиричному контексті. Моралі чи якихось глибин тут шукати, мабуть, не варто, варто просто усміхнутись. Вже самій назві: «Якби Шевченко був... японцем», а також –таким собі «японсько-українським» краєвидам:

*Довкола пагоди по краю
Старенькі сакури в цвіту,
Дзвенять цикади там і тут,
Додому самурай вертає
З війни зі здобиччю. Стає
Супроти сонця і співає
Йому хвалу. Із чаші п'є
Саке гаряче і зітхає,
А гейша суші подає...
Та сонце промені ховає
За Фудзіяму. І стає
Страшенно сумно самураю.
Він би й заснув у цьому раї,
Але цикада не дає... [37, 79]*

Своєрідним зверненням до Шевченкового «Заповіту» є й однойменний вірш **Олега Романенка**. Він, торкаючись нинішніх реалій і моди на клонування, каже ніби про себе, але, на наш погляд, це звучить доречно і стосовно Шевченка: «Не клонуйте мене!», –то є мій заповіт. / Не повторюйте душу мою самовбивчу» [43, 32].

Образ Шевченка для **Олега Солов'я** настільки близький і звичний, що він беззастережно вводить його як елемент міського пейзажу у вірші «Місто». Тут бачимо перелік основних рідних авторові донецьких принад, серед яких –і пам'ятник Шевченкові:

*...Бібліотека, вулиця, Кобзар,
кіно і магазини.
Сліпе засилля хмар,
і сморід від машини.*

*Це місто я люблю.
За що – не знаю.
Шевченка, вулицю, ліхтар, –
мов жінку, все кохаю. [56, 19].*

Вправно пародіює згаданий уже Шевченків «Заповіт» поет, учасник групи «ЛуГоСад» **Назар Гончар** у своєму циклі «Кобзаріана»:

*якумруто
завмер би
навзнак
поховайте
то – кров з носа –
стану
забути всі слова
крім тиші [9, 73].*

Мабуть, шукати якихось глибинних перегуків тут дарма, але очевидний перегук формальний: сучасна стилізація Шевченкових слів.

Не менша, використовуючи Гончарів термін, «несусвітиця» проглядає з його варіації на теми Шевченкової «Слави» – поезії «Поголос Дайбожости», «Дума моя» тощо. Зате явний закид усім псевдошевченкознавцям на Шевченка на кшталт О.Бузини (а може, й «псевдохвалителям»?) – у вірші «А правда..?»:

*й незбудний сон... ще й мови море
перевертні у бузині
плюгавлять (шляк їх траф!), мені
німе присуджуючи горе...
та соловейко не за тих... [9, 74]*

В останньому рядку бачимо цікаву трансформацію Шевченкового: «Та соловейко не затих», яка показує, що соловей (як символ української пісні, мови) *не за тих*, тобто, не підтримує Бузину та його поплічників.

А у вірші «Лимерик-Химерик» знову бачимо дотепну гру слів:

*не спало море ні моряченько
а кров ворожу... її не конче
і несло – 'вва!.. і не дощем
і не слова і недо-щем:
чи ти ше вченко чи вже не вченко? [9, 74]*

Крім цієї дотепної гри, крім цієї позірної постмодерної бароковості (зокрема, такої її риси як відеозорієнтованість), вдумливий читач може помітити куди серйозніші речі: роздуми на сьогоднішнім станом Шевченкової спадщини, над тим, чи зникли на сьогодні наші вороги, над роллю слів, які вже НЕ слова («і несло – 'вва!»), над роллю самого поета: чи він ще авторитет, чи ми вже його не чуємо і не слухаємо?

Звичайно, не треба забувати й про те, що сприймати ці твори треба ще й із почуттям гумору. І йдеться навіть не про такі-от «плачі» юної авторки студен-

ського альманаху «Садова, 28» **Світлани Ніщименко** над власним бажанням вшанувати Шевченка:

*Жертва мистецтва (Жартівливе й не дуже)
Я носила вінок до Тараса.
Та була нерозчищена траса:
Я ж ішла, не помітила – впала, –
Що там слизько, я просто не знала!..
Ти ж Шевченко, ти мудрий, ти – сила!..
І віночок тобі я носила,
Бо хотіла порадувати душу! –
Лікувати нині тіло я мушу!
...От тобі й мистецтво високе
І до нього дорога широка!.. [46, 54]*

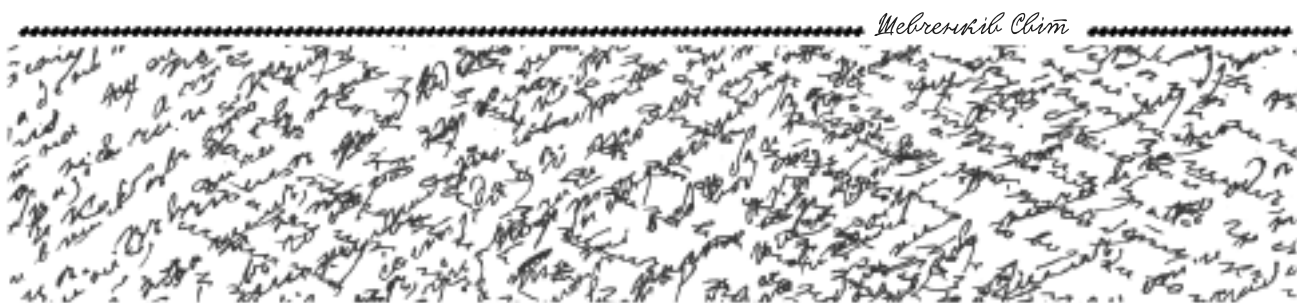
Адже зрозуміло, що зацитований текст і сприймати потрібно як гумористичний (хоч і він – ще одна з варіацій сьогоднішньої Шевченкіани: тут можна аналізувати й вислів «носила вінок» як символ дівочтва, що попав на «нерозчищену трасу» – теж неоднозначний символ сучасності, – а в результаті бачимо молоду дівчину (ледь не сучасну Катерину!), яка «не туди» скерувала свої добрі наміри та прагнення).

Тоді як жартівливі вірші **Олександра Ірванця** – явно межують із гострою сатирою. Заголовок твору (за жанром це – послання) не без іронії апелює до стандартного соцреалістичного нав'язування Шевченкові ярликів: «Лист до Т.Г.Шевченка, українського письменника, революціонера й демократа (З циклу «Листи з Олександрії»):

*Якась вона, Тарасе Григоричу,
Ця наша жизнь невкусна –
Суцільні тобі Репніни
Та Полусмакови [17, 20].*

Обмовимось, що тема жінок, які посміли відмовити Шевченкові, за що піддались анафемі в нашому шевченкознавстві й літературі і аж волають з того світу про захист – ще одна болюча проблема, яка чекає свого неупередженого дослідження. Сердешна Ликера, котру в'їдливо «підколює» Микола Холодний у вірші «Ликері»: «І місце, що генію мало належати, / У Вашому серці зайняв перукар» тощо [45, 48]. В котру не погребували кинути каменем навіть жінки (згадаймо бодай Лініне «по бублики ішла») і взагалі ні в чому невинна неповнолітня Катерина Піунова, яку письменники у своїх палких промовах на Шевченківських мітингах досі нерідко зневажливо називають «актрискою»: вони до кінця життя несли на собі печать каяття (за те, що не покохали? За те, що посміли бути самими собою?), нав'язаного суспільством чоловічих стандартів.

Та вернімось до вірша О.Ірванця. За зовнішньою грою слів (справді: їсти «печену ріпку» в нашому світогляді-фольклорі захоче хіба дуже голодний: «Ти в мене й печену ріпу їстимеш!», – а прізвище «Полусмакова» натякає на *неповний* смак, тобто щось не вельми смачне) угадуються речі серйозніші: серед Шевченкового оточення немає гідної пари: або княжна Варвара Репніна, якої він

не кохав, або –кріпачка Ликера, яка, така-сяка, не зуміла оцінити величі свого залицяльника. Втім, припускаємо, що ця поезія радше не про жінок, а про нерозуміючого читача як адресата Шевченкових творів.

Гострішу сатиру бачимо в іншому творі Олександра Ірванця: він, до речі, хоч уже не є за жанром посланням, стосується якраз послання «І мертвим, і живим...». Назва твору специфічна – «Українсько-німецький розмовник», і тема його болюча. Адже тут ідуть роздуми над нашою одвічною меншовартістю, одвічним зазіранням в чужий рот і бажанням виконувати чужі накази. Точніше –над нашою рабською психологією:

Німець каже: Ви слов'яне?

– Слов'яне! Слов'яне!

Наше слово полум'яне

Повік не зов'яне!

Німець каже: Ви моголи?

– Моголи! Моголи!

Брюса Лі і Айрошянке

Продовження кволе.

.....

Німець каже: ви хрещені?

– Хрещені! Хрещені!

Хрест на шиї, хрест на спині,

Два хрести в кишні.

Явний натяк на бездуховність, корумпованість і політичну невизначеність суспільства: «Німець каже: ви до НАТО? / – До НАТО, до НАТО. / Як не спонсора шукати, / То хоч мецената?»

Завершення Ірванцевого вірша промовляє про невміння бути господарями на нашій (за Шевченком –«на нашій не своїй») землі, рабська психологія: «Наша слава кучерява / Не вмере, не поляже. / Або, може, і поляже. / Як вже німець скаже» [17, 21-22].

Окрім цього, в Ірванця є й інші пародійні медитації, які стосуються образу Шевченка. Ось як про них каже Ніна Анісімова: «О.Ірванець полемізує з народницькими стереотипами у нашій поезії, за якими Кобзар називався національним пророком, месією. Це заступило розуміння справжнього Шевченка –великого гуманіста і правдолюбця. Поет-авангардист з іронією пише про перетворення Кобзаря в забронзовілого ідола: «Допоки квітне і цвіте благословенна Україна / ім'я Шевченка є святе для селянина й міщанина / і те що мрією було таємною єдиною / Здійснилось і тепер уже Шевченко править Україною...» [3, 8-9].

Часом така полеміка доходить до крайнощів. Тож чи варто дивуватись епатжності вірша «The bad company» **Юрія Андруховича**, де кожного з класиків наділено якоюсь вадою і де «Тарас –пияк і шланг, особливо на службі. [...] Що й казати –паскудне товариство» [2, 12]. Вірш свого часу не знайшов підтримки навіть у колі однодумців. Хоч, як сьогодні бачиться, назвати вихолощену, «прилизану» українську літературу «поганою компанією» (такою собі поганою дівчинкою) –це просто ще один, особливий вид любові.

Побратим Андруховича, «бубабіст» **Віктор Неборак** у своєму поетичному циклі «Національне словоспоживання. Шевченко» справедливо критикує хрестоматійне обмеження Шевченкової величі:

*І ось уже працює комбінат
шкільництва, ось уже ідуть колони
до ідолів німих. Гукають в лад
зазубрені слова ротів мільйони.*

.....

**стада писак пасуться на лугах,
засіяних Тарасом та Іваном** [Виділено нами. –Авт.],

.....

*Авангардисти копитами б'ють,
святе жують традиціоналісти,
графоманидла цідять каламуть,
співають "Заповіт" постмодерністи* [28, 55].

У своєму вірші «Мені тридцятий рік минав» Неборак творчо використовує цитати з Шевченкових текстів («Мені тринадцятий минало...», «Причинна», «Сон», «Мені однаково...»).

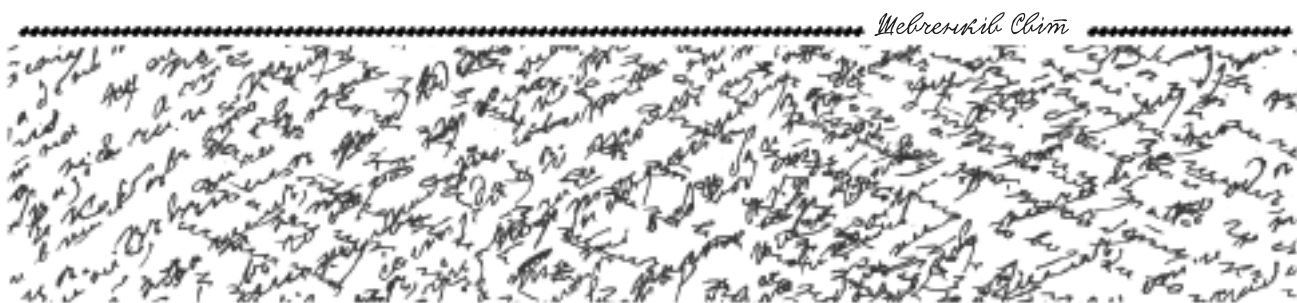
Інший поет-авангардист **Семен Либонь** з групи «Пропала грамота» створює цикл під промовистою назвою «Колекція поетів», стилізуючи під Шевченка, Франка, Сосюру, Тичину тощо» [3, 4]. Навіть тодішні події Помаранчевої революції відобразились у Неборака майже шевченківським «Першим після-помаранчевим посланням **ЖИВИМ**». У ньому автор закликає українців перестати святкувати і нарешті приступити до праці, адже, поки ми святкуємо, «владці незалежної України / мури мурують по кончах-заспах / пахани вкладають кошти / у розвиток інфраструктур», на наш ринок ідуть не свої, а китайські товари («китайців багато / (так багато / що їх не подолати!)») і т.ін. Автор просить послухати його, «сивоглавого» і негайно

*оголосити
кожного українця
і кожну українку
національним скарбом*

Далі йде вимога «щоденно / розсилати / в усі кінці Земної кулі / прохання / про повернення / українців в Україну / просити прощення / за вчинені / усіма попередніми владами / кривди / благати / українських жінок / любити / українських чоловіків / молити / українських чоловіків / не зловживати / замакітрювачами» [29, 5-8] і так далі.

Анатолій Дністровий своїм віршем «І мертвим, і живим, і ненародженим» прокує апокаліпсис у нашому тоталітарно-тотально бездуховному світі:

*вам не бачити сонця
не бачити глека з водою
якого знайшли брат і сестра
коли глек упав*

вода розлилася
 кров застигла

 тут вам не бувати
 тут вам не гуляти
 з діточками не бавитися
 стареньких не втішати

 я вас замовляю
 я вас заклинаю
 і на тому вічний
 ножем порішаю [11, 13]

Послання в Дністрового переходить у замовляння-заклинання, і це вже нагадує як кобзаря (кобзарі споконвіку володіли знанням, більшим, ніж звичайні люди), так і якогось козака-характерника, що, зрештою, теж витримано в шевченківських настроях.

У своєму вірші «хрущі і біда» Анатолій Дністровий, дотримуючись повної відсутності розділових знаків і граматичних правил (як і Назар Гончар, прізвище Шевченка пише з малої літери), роздумує:

зранку йду на службу і думаю про хрущів
 вони знову повернулися
 гудять як за часів шевченка

а ще недавно казали
 нема хрущів
 прийшла біда
 а тепер хрущів багато
 і нема біди

куди поділася біда
 думаю зранку прямуючи на службу [11, 27]

Вірш іронічний: хрущі тут є одночасно і ознакою екології (заводи зупинились і комахи розплодились знову, але чи є це ознакою благополуччя?), і можливо, ознакою повернення нашої державної незалежності, яка насправді є псевдонезалежністю, а отже, не принесла омріяних змін, а тільки задекларувала їх («тепер хрущів багато / і нема біди»).

Цілком жартівливим бачиться нам інший вірш на тему «Садка вишневого...» – від **Лариси Пугачук**. Лариса мешкає в Росії, і цей факт помагає нам краще зрозуміти ностальгійний гумор «Сучасних варіацій на тему...»:

офісну напругу знімаю
 вечерею в альтанці під вишнею
 третій хрущ в мисці
 добірною солов'їною
 Шевченка згадую

* * *

*підмосковний вечір
втомлені гастарбайтери
відмахуються від хрущів шампурами
вишневий цвіт що злітає
пахне Україною матір'ю їхньою [41]*

Іван Андрусак, як і А.Дністровий, пише «Шевченко» з малої літери в своєму однойменному вірші, в якому мова ведеться від самого Тараса. Ми бачимо тут суспільство, яке зневажило цінності, деградувало й тепер заслуговує неминучої кари. Щоб краще збагнути апокаліпсис, який постає з цього тексту, варто звернути увагу на закінчення попереднього вірша: «при родах вмерла покритка поезія і ліс росте крізь наші імена» [1, 14], де зовсім не випадково вжито улюблений Шевченків образ – образ покритки. За Андрусакком, безсилий і ображений Тарас «забуде пророцтва на задвірках сеї мови» і дозволяє всім «доконувати», обіцяючи потім «укрити» досить багатозначним в даному контексті «братолюб'єм» (Матюком? Прокляттям? Прощенням?):

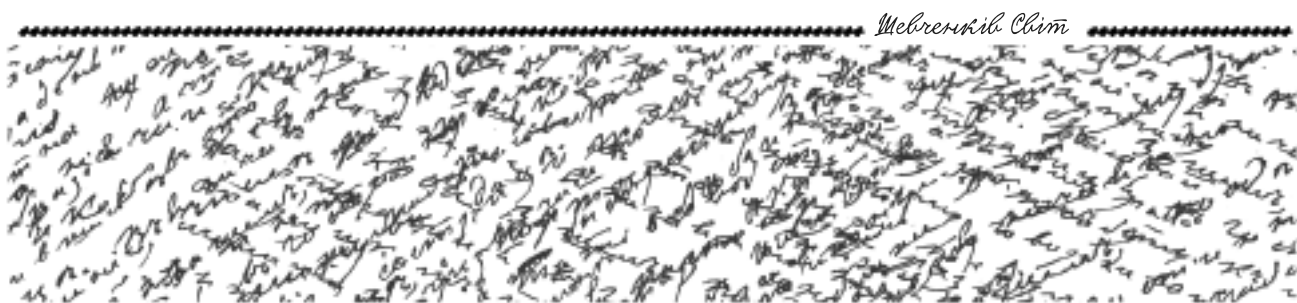
*...але хай живуть усі на порепаній долоні
рештки снів і голосів поцілунків і агоній
хай знервованим роям не підставлять голу шию
хай доконують а я братолюб'єм укрию [1, 14-15]*

Щоб зрозуміти вірш за Шевченковим епіграфом від Сергія Осоки, також варто прочитати вірш, що йому передує. В цьому вірші поет стверджує, що, через «прудку історію», ми скоро «доживемо до крайнього рядка». «Й тоді хіба що вітер заспіва: «Ну, що б, здавалося, слова...».

Отже, вже в наступному тексті, за епіграфом «...А мати хоче научати, / Та соловейко не дає», він змальовує вечір початку ХХІ століття:

*Іди додому. Ти вже п'яний, свате.
Погожий вечір квіточку зірвав.
Сьогодні вітер прийде ночувати, –
Ми будемо з ним гратися в слова.
Шевченкова «вечірня зіронька» тепер «осучаснюється»:
Остання зірка, як манірна леді,
У чорнім небі зупиня таксі, –
Спинає час...
От тільки настрої далеко не ідилічні:
А батько хоче квіточки зірвати,
І гріється під зорями трава,
Прийшов до мене вітер ночувати:
Він спить... а я – не вірю у слова [30, 5].*

(Згадаймо Шевченкове: «Я на сторожі коло їх поставлю слово»). Це страх незвіри, це скарга сучасної зацькованої людини, яка, на наш погляд, навіть оцим «не вірю у слова» підсвідомо стверджує ту віру, бо інакше – навіщо писала б?

Віру «попри зневіру» відстежуємо й у вірші **Олександра Солодаря**: вже бо-дай у тому, що написано його за Шевченковим «І на сторожі коло їх / поставлю Слово...»

*Лиш тільки слово запальне
На варті стало...
І кожен думав: «Обмине
І не дістане».
Заповідалося на рать...
Ніхто не вийшов...
Від кулі Слово помира
У грудях вірша... [53, 233].*

Віра в краще простежується навіть у вірші з апокаліптичною назвою «Садок вишневий, 33-й рік» **Олеся Ільченка**. Адже, попри те, що, «Розриваючи простір – чи криком, чи зором, / намагаючись вийти з безконечних доріг, / запиваючи біль тютюном чи кагором, / слід пришвидшити все – кровощем, кровобіг. / Слід пришвидшити рух, біль у серці, у скронях, / слід закреслити все, що раніше було, / і згадати дітей, в чиїх мертвих долонях / залишилось не збіжжя, а дике зело», –

*...чути дзвін іздала. Крізь траву чорно-білу
кров ворожа тече до сухої землі [41].*

Не можемо втриматись, аби не згадати тут і ще один – дуже схожий тематично, –вірш сучасної поетки Олени О'Лір:

*Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Людського ж голосу не чуть,
.....
Де ж ті, хто в цім садку вечеряв,
Діждавши першої зорі, –
Дівчата, хлопці, матері?
Від голоду, від людожерів
Не вбереглись малі й старі...

Обдерті до листочка вишні
Не всохли –квітнуть, як завжди,
Хрущі вернулися сюди,
А люди... Душі їх безгрішні
В небесні злинули сади [41].*

Оптимізму тут, очевидно, менше, але те, що хрущі «вернулись» і вишні – «квітнуть», дає надію.

Віру в Слово і в Шевченка не посмів порушити і епатажний, відомий своїм пародійним афоризмом на класика Д.Павличка «коротке то любов і довге то любов», трохи молодший **Олег Коцарев**. У своєму верлібрі «Для молодих українських поетів» він спершу описує станційну метушню («...ось ось ось / пригаль-

мовує поїзд / хтось черговий випадає назовні...»), але завершує хай без зайвого пафосу, навіть нарочито беземоційним, але дуже промовистим:

*вже й моя черга
поцілую дівчину з чимось таким у вухах
скоріше за все темноволосу
смикну за рюкзак хлопця в куртці як у повіі
та можна виходити
станція «тараса шевченка»
не найгірша назва для молодих українських поетів [20]*

Цікаво, що в своєму найновішому вірші «Вуса ліворуч» Коцарев знову повертається до цієї станції. Тобто спершу він розмірковує про мінливість світу й цінностей («Сьогоднішній місяць – він може бути / монетою в сто, двісті, п'ятсот гривень, / монетою в тисячу, тисячу п'ятсот і п'ятсот тисяч гривень, / залежно від року випуску. / .../ Потяг доїздить із точки Г до точки Г за чотири години, / а раніше їхав дванадцять, / між стінами дому, схожого на недопечений торт, / було сім вікон, а стало два, / .../ Розтала маленька річка в степу, / мов крапля на камені. / Ти пам'ятаєш кількість і назви всіх магазинів / на шляху до школи, / але їх не лишилося жодного, / .../ Двічі не зіграє однаково / навіть оркестр світанку / в день ошалілої зустрічі...»). А потім підсумовує, що:

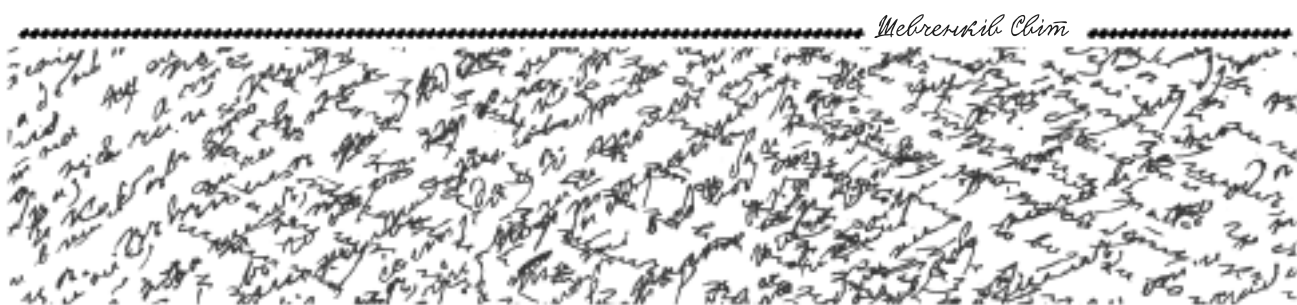
*Тільки одне залишається сталим у світі –
відстань зміщення вусів
на барельєфі про поета і художника Тараса Шевченка
на станції метро його імені,
зміщення ліворуч, лівий ухил вусів,
виклик скульптора округлого вісімдесятого року,
гордий сантиметраж, лівування,
жест, вліплений світові –*

*Минають роки,
а вуса тримаються,
а вуса не стають на місце [41].*

«Лівий ухил вусів» «округлого вісімдесятого року» – чи не натяк це на «совдепівську» закостенілість у сприйманні Шевченка? Світ уже давно інший, а закостенілість (ох, чи ж тільки совдепівська?) – не міняється?..

Віру в слово і в Шевченка бачимо навіть у епатажному, правда, не позбавленому самоіронії вірші «двотисячника» **Андрія Любки**, хоч зацитувати його без купюр таки не зважимося:

*ця суча українська поезія
ця й***на силаботоніка
оця закатована земля
яка дала світу
всього двох поетів до мене
шевченка і стуса [27]*

Наймолодша в цій когорті, але прецікава поетка з Умані **Вероніка Вишинська** теж без зайвої скромності й водночас самоіронічно намагається уявити, як то воно –бути у шкурі класика. І класикові вона не заздрить:

категорично не хочеться
 колись ненароком
 потрапити до шкільної програми
 щоб на уроках літератури
 млосні філологічні дами
 мацали масними пальцями
 мого ліричного героя
 за м'які місця
 це точно вилізе боком
 бо якщо я не розумію хто я
 до кінця
 що ж писати бідним дітям
 у творах на тему
 Вишинська та її життєві драми
 тому не маю бажання
 вляпатися у відомість
 обома ногами
 по слідах Шевченка
 який писав надто добре
 як на свій час
 і пішло поїхало
 Шевченко герой
 Шевченко зрадник
 Шевченко гомосексуаліст
 Шевченко анфас
 Шевченко в папасі
 Шевченко без папахи
 Шевченко націоналіст
 Шевченко і його коханки
 Шевченко одинак
 Шевченко алкоголік
 Шевченко атеїст
 Шевченко революціонер
 Шевченко кріпак
 Шевченко фронт
 Шевченко старомодний
 Шевченко пророк
 Шевченко за так
 Шевченко кобзар
 Шевченко серед нас
 Шевченко верхи на ведмедеві
 Шевченко рве пашу леву
 а Шевченко насправді

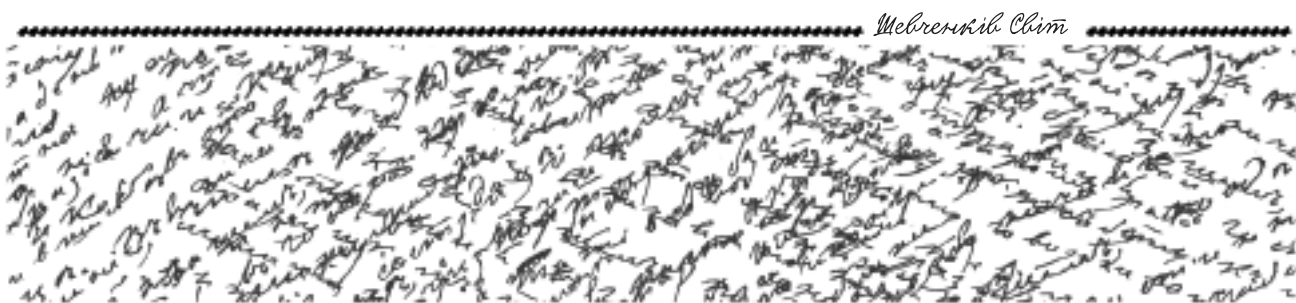
був просто Тарас
 чорт забирай
 людино
 не створюй кумира
 читай вірші
 ігноруй автора
 просто відчувай
 їж кохай молись
 відрощуй крила
 а поет і сам скрізь
 влізе без мила [41]

Зовсім іншою, сказати б, більш «класичною» іронією позначені рядки іншої уманчанки, а саме –**Наталі Зарудняк** (хоч і приписані в публікаціях її синові Віктору Заленському). Авторка, попри «класичність», все ж зуміла подивитись на звичні речі цілком по-новому. Наприклад, звичні «плачі» над тяжким Шевченковим дитинством і начебто поганою освітою в неї перетворюються на слухні роздуми:

От цікаво, коли б сьогодні
 та Шевченко прийшов до школи,
 що б отримував? Двійки? Десятки?
 Поведінку мав би зразкову?
 Ох, чогось інтуїція промовляє трагічно,
 що Шевченко для нашого часу непедагогічний.
 Шмат листка (де це видано?), олівця огризок...
 Щедрий хлопчик, він вчителю
 всипав порцію різок. [41]
 Ну, й уже неоригінальна апеляція до фальшивого славлення:
 Хтось надривно декларує любов до Тараса,
 Хтось у школах відкриває Шевченківські класи.
 Керівництво з «Кобзарем», вчать Шевченка діти –
 біля пам'ятника в будень – один букет квітів.
 Або й жодного немає (як в якому краї).
 – Коли помру на чужині, то чи хто згадає? [41]

Інша уманчанка –**Софія Кривовська** –бачить Шевченка у світлому романтичному контексті:

А за межею буде світло
 і дрібка солі на хлібині.
 Зустріне ангел першоцвітом
 і поведе у білу піну
 весни, яка там вічна – знаю.
 Над вишнями хрущі рояться.
 Із олівцем на східцях раю
 сидить Тарас. Йому тринадцять... [22]

Світло, романтично і трепетно вибудовує зв'язок сьогодення із Тарасовим «Садком вишневим...», а точніше – з уже згаданими Антоничевими «Вишнями», ще одна уманчанка (заодно й авторка цієї розвідки) Марина Павленко. Ці дві мініатюрки з циклу «Вишневий цвіт», мабуть, не потребують коментарів:

* * *

*«Хрущі над вишнями гудуть...»
Ні хрущів,
ані Шевченка.
А вишневий цвіт, як і поезія, –
живий.*

* * *

*...Хатка на вишні,
в якій жив Антонич,
хрущем будучи, –
гойдається он!
І пахне [41].*

Зовсім не «світло й романтично» пов'язує Шевченка й Антонича, а заодно і свого рідного діда Миколу Петровича Шевченка письменниця Катріна Хаддад. Через прозорі алюзії до знаного: «Антонич був хрущем і жив колись на вишнях, / на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко. / Моя країно зоряна, біблійна й пишна, / квітчаста батьківщино вишні й соловейка!», а також – через пряму згадку прізвища Шевченка (це Тарас і Катрінин дід Микола Шевченко), через загалом не надто веселий настрій (характерний для Шевченка загалом, хоч і не для «Садка вишневого»), – ми виходимо на тлумачення Шевченка як архетипної постаті, як такого собі «Святого Миколая»:

*Старий Миколай був Шевченком
і жив на станції Сіль,
де вічний сніг під землею,
ні мертвий, ані живий.*

*У землі зоряній і біблійній,
де ростуть соляні стовпи,
Микола Петрович беріг
батьківських в'язку ключів.*

*І в передріздвянім затишші,
між вибухами всіх цих сонць,
Святий Миколай все ковтає сніжинки,
запиваючи їх водою чи кров'ю із молоком («Миколай», 66, 5]).*

Людмила Солончук у своєму вінку сонетів «В моїм саду навек зоря затерпла» [54], здається, чим глибше занурюється в проблеми сучасності, тим тіснішим стає зв'язок із Шевченком: «...І росте провинна, / Що сад ми свій не вмієм

берегти, ту істину святу і таємницю [...], Не бережемо сад свій від негоди, / не-бережних подихів природи, / і до вишень не ходим на пораду».

Наступні частини циклу паралельно з долею героїні мовби розстеляють перед читачем долю самої України: ось вона, Україна, «пишається черлено», а ось уже й – «біда на чатах». Далі тривога наростає: «...Хтось сорочку вишиту порвав / об гостру гілку», конкретизуючись у образах сталінщини: вишні рубають («демон був жорстоким –/ подушне правив за вишневе око»: йдеться про тодішні податки на кожне дерево й кожну одиницю худоби), у сад «повзла від голоду людина» (образ 1933-го року)...

Сьома і решта частини циклу розповідають про відродження України: через вишні, які рятують від голоду і «розповивають сувій пісень». «І простягають руки рідні вишні, / немов моя родина з хати вийшла». Весь вінок –це своєрідне уособлення Шевченкової «вишневої» України, у якій «ми сходили до неба по гілках», тобто ми, українці, мусимо рватися до вершин, до духовної досконалості, до Шевченкового ідеалу. Тож бачимо, що, поряд із «бунтівливо-епатажною» Шевченкіаною, так само успішно процвітає Шевченкіана «глибинно-ексизистенційна»: навіть у «постмодерністів». «Як знімають вінок терновий –/ Це болючіше, ніж вдягають» [35, 47], –можливо, ці рядки **Ігоря Павлюка** з вірша «Одкровення», присвяченого Шевченкові, –якраз про неприйняття «деканонізації» Кобзаря? До речі, Павлюк і Шевченко –цікава об'ємна тема, яка, на нашу загальну радість, значною мірою вже досліджена. Тож відсилаємо зацікавлених до відповідної розвідки Тетяни Урись [63].

Василь Слапчук і Шевченко –ще одна багатюща тема для окремого дослідження (чого тільки варта його поема «Новенький ровер старенького пенсне», наповнена афоризмами на кшталт «І Тичина, / і Шевченко / академіками були. / Та лише один із них / був кріпаком. / Зрозуміло, / що не Шевченко!» [50]).

Це й своєрідна апеляція до Б.-І.Антонича: «Старенький хрущ, / востаннє злізши з вишні, / оповідає чорнобривцям / про Шевченка».

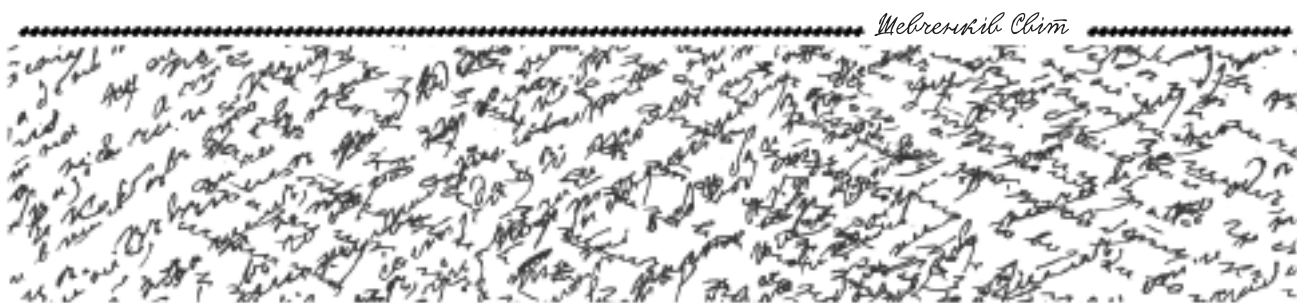
І –реалії українського села, але вже не з «Садка вишневого...», а –з XXI століття: «У мами завше вдосталь часу, / щоб побалакати з котом. / і знову мокрий кінчик хустки» [49, 112]. Мамі більше немає з ким побалакати!!! Ті, кого вона, як і та Шевченкова мати, «хотіла научати» й чекає додому, давно живуть далеко, очевидно –в місті. І тому мокрий кінчик хустки, і тому хрущ –старенький і останній... Українське село вмирає, і вже нікому буде передавати оспівану Шевченком красу! Наші підозри підкріплюються й іншим, ще пізнішим віршем Василя Слапчука, написаним за Шевченковим епіграфом: «Село неначе погоріло...». Так і називається: «Пам'яті неперспективного села», і завершується болючими рядками: «Давно заорано дорогу, / Віками топтану до Бога / Через моє мале село» [51, 181].

Про загострення Шевченкових соціально-національних болінь йдеться і в іншій Слапчуковій замальовці:

І Україна ще жива!

Та краще б вона вмерла, як маю позичати у собаки очі.

Син Катерини й москаля, фотографуюся у колі байстрюків [49, 75].

Як бачимо, йдеться про Слапчукову армійську службу, де він мусив перебувати у колі вихолощених радянською імперією національних безбатченків – «байстрюків». Вираз «син Катерини й москаля» можна тлумачити як у чисто біографічному аспекті (Слапчуків батько втік ще до його народження, а «москаль» тут умовне називанням не так росіян, як всіх зросійщених вояків), так і як згвалтовану москальсько-радянською імперією Україну, сином якої є і Василь Слапчук.

В Слапчуковій збірці «Солом'яна стріха Вітчизни» (2003) перегуків із Шевченком зустрічаємо ще більше (саме за неї автору й присуджено Національну премію України імені Тараса Шевченка). Вірш «Куди не поткнешся – базар...» виражає ставлення до Шевченка всього сучасного деморалізованого суспільства, який за «клонування пам'ятників» та офіційними лозунгами не бачить Кобзареві суті:

*...а дев'ять томів із дванадцяти
дотепер захаявні.*

*Попри те, національна свідомість
зросла – факт незаперечний:
кожен хоче мати банкноту
з портретом
Тараса Григоровича.*

*.....
Нація збочилася,
а їй шапку поправляють... [52, 145-146].*

В іншому вірші бачимо іронічну усмішку персонажа народних казок і Слапчукових віршів Котигорошка: він «оптимістично» дивиться на бур'яни, якими поросла Україна: «Зате скільки у тих бур'янах / Тарасиків Шевченків / могли б заховатися!» [52, 163]. У завершальному тексті збірки нещасний Котигорошко, який «сидить біля пам'ятника Тарасові Шевченку й онучі перемотує», таки позбавляється оптимізму:

*...– З таким народом
краще бути байстрюком,
аніж національним героєм... [52, 172]*

Останні події, пов'язані з російською інтервенцією, відродили поняття «національний герой» і довели, що «таким народом» можна й пишатись. Прикметно, що ці «останні події» вже увічнінені в поезії і знаково, що вони – знову пов'язані з Шевченком!

Іронічний поет-слемер **Артем Полежака** за свій «Садок вишневий коло хати» навіть уписаний у розстрільні списки проросійських сепаратистів як «злісний фашист» і «бандерівець». І не дивно, адже у вірші – повне розвінчання брехливої російської пропаганди, щоправда, у вигляді такої собі «ілюстрації» того, що рекли московські телеканали:

*Садок вишневий коло хати,
Раби сапають буряки,
Танцюють фрейлехс парубки,
Висить дитинка розіп'ята –*

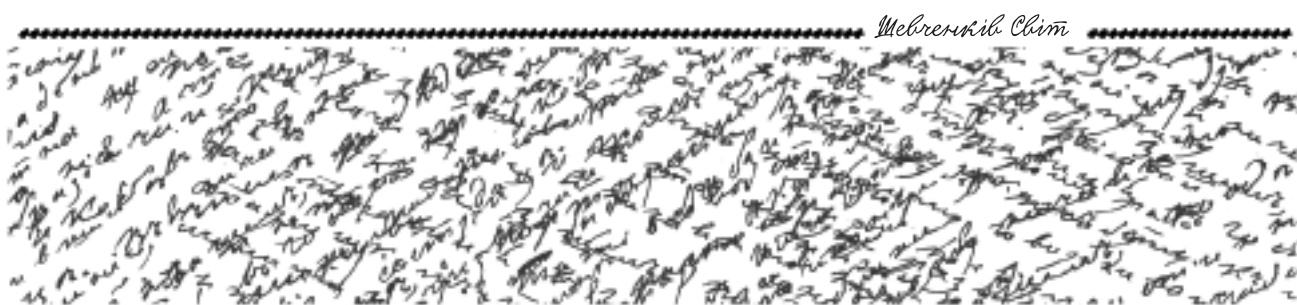

Над тільцем пурхають круки.
 Зігують мати на порозі,
 Моститься ззаду син-Пріяп,
 В світлиці на іконі –цап,
 Сім'я вечеря на підлозі –
 Парує смажений кацап.
 З АТО ідуть американці,
 Співають «бейбі, донт ю край...»
 Лунає спів за небокрай,
 Ти ж *ber alles*, моя мамця –
 Жидофашистський рідний край... [40, 8]

Є в Полежаки і власне «Послання», мабуть, одне з найновітніших в українській історії, адже, попри позірну легковажність, іронію та гумор, стосується недавніх подій на Майдані і вічної загрози від сусідського «двоглавого півника»:

І ненародженим,
 І мертвим,
 І живим
 Залишу я пораду,
 наче спадок:
 Кладіть бруківку в декілька шарів –
 Воно надійніше.
 Та і про всяк випадок...
 А станеться гулянка,
 Чи пікнік,
 Чи ранок із бажанням похмелиться:
 Скляні пляшки не кидайте в смітник,
 Залиште трохи –
 Раптом знадобиться...
 А маєте авто, чи чоперок,
 І в гаражі півметри вільних місця:
 Старі покришки киньте у куток,
 Нехай лежать –
 Вони ж не просять їсти.
 І взагалі, дорослий чоловік
 В хазяйстві має будівельну каску,
 Листок заліза, биту, дробовик,
 Кувалду, респіратор, вогнегасник!..
 І доки півник ще не здох двоглавий,
 Допоки друзі і часи мінливі,
 Тримайте в гардеробі балаклаву.
 Бо на віку, бач, як на довгій ниві... [40, 159]

Про Майдан – менш іронічно, але теж недеklarативно, зболено і теж пов'язавши з Шевченком, – написав і **Володимир Вакуленко-К.**, у вірші «Святий Хрещатик»:

Я викреслюю себе наніц
із адекватної поведінки
гарантуючи замурзаній бруківці
свіжу та непорочну зброю,
.....

Вгору сонце вкотилось руде –
закипаючий біль серцями.
У глевкій, під щитом, самоті
із прикушених губ кожну мить
чулось силою слово Тараса... [41]

Нарешті, Шевченко і війна на Донбасі: тема зовсім нова, але перші тексти вже маємо. Зокрема, це вірш «Нов фьоче, бро» **Андрія Мироховича**. Перекласти з англійської можна як «Нема майбутнього, брате».

садок вишневий і блокпост
колись хати, раніше, не зараз,
і лінія розмежування
як лінія життя на твоїй долоні
зі шрамом від опіку недопалком
рівно посередині
ти ж пам'ятаєш як це боліло
колись, раніше, не зараз,
зліва хрущі справа хрущі вже інші
ти обираєш лівий берег ріки
коли дивишся в приціл з правого...

Фрази «зліва хрущі справа хрущі вже інші», «ти обираєш лівий берег ріки / коли дивишся в приціл з правого», «розрізняєш калібр міномету на звук», – промовляють самі за себе. Мабуть, і русизм (він же – вульгаризм) «ти ложив обирати» тут доречний, адже історія – не про чемність і культуру:

ти ложив обирати
та звалу нема майбутнього нема
минулого ще не придумали
ти захищаєш всі на світі хати...

Звідси й нова «розшифровка» Шевченкового «а мати хоче научати», у якій омонім «мати» означає і «маму», і «матюки»:

...і мати хоче научати
але чого можеш навчитись ти
ти і так знаєш всі мати

Завершується неоднозначною пейзажною «замальовкою», таким собі «донбаським Садком вишневим»:

і розрізняєш калібр міномету на звук
хрущі над вишнями гудуть [41]

А ось щось зовсім несподіване: і не тільки тому, що від російськомовної українки. А ще й тому, що оце, мабуть, і є ті нові нотки, які з'являються в сучасному літпроцесі, але ще не мають чіткого окреслення, а тільки провіщають завершення епохи постмодернізму і новий мистецький напрям. Звертання до України (так-так, назва вірша «Любимой» –це не про лесбійське кохання), апеляція до «Садка вишневого...», сучасна побутова суєта, алкоголь, гра слів і водночас – відсутність епатажу, невимовні біль і ніжність:

*В тени украинских черешен я долго не протяну.
Послушай, я слово держу, но оно обжигает кожу.
Хочу разлюбить эту немощную страну,
Чтоб было себе дороже.
Ну, правда, сестра, мы остались совсем одни.
И ужин остыл, и задачек опять навалом.
Я так не хочу умереть и лежать под ним –
Под нашим смешным и единственным одеялом.
Я если люблю, ты же знаешь, я пью с лица.
Без льда, чистоганом, да так что блюю полночи.
Сестра, тут бессмы – и безмысленно отрицать,
Но эта страна совершенно меня не хочет.
Мне кажется, если уйду, то представит счет
За свет и за воду, за номер моей мобилы,
За мальчика,
Дождь во дворе,
За прогулы, черт..
И даже за то, что ее до сих пор любила [7].*

Тим часом можемо констатувати, що сучасна поетична Шевченкіана, крім **хвалебно-декларативного**, якого ми тут уже навіть не розглядаємо, настільки він уже неактуальний (хоч при цьому, на жаль, невитравний), –продовжує розвиватись в умовно виділеними нами напрямках: 2) **глибинно-екзистенційному**; 3) **бунтівливо-епатажному**.

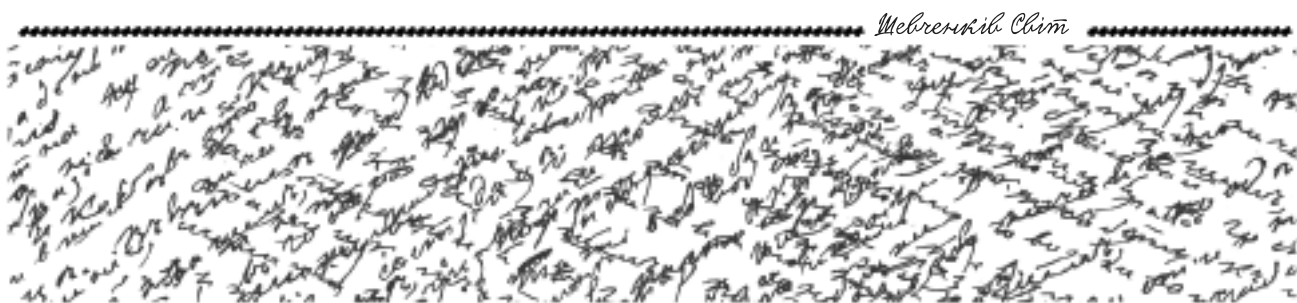
Узагальнюючи матеріал (який, повторюємо, аж ніяк не претендує на вичерпність і на цілковиту об'єктивність), бачимо в поетичній Шевченкіані:

Риси, спільні для всіх поколінь поетів, які писали про Шевченка:

– таврування сучасного бездуховного покоління, яке не виконало Шевченкових порад («Не забудем тебе, батьку, Великий Тарасе!» –Кажем ми й за тим... поминки Робим в рік по разу» Володимира Самійленка, «Ще не було епохи для поетів» Ліни Костенко, «Будь проклят світ, що дав його труні» Петра Скунця, «Не клянїться Шевченком» Ігоря Римарука, «Син Катерини й москаля, фотографуюся у колі байстрюків»; «...кожен хоче мати банкноту / з портретом / Тараса Григоровича» В.Слапчука тощо);

– повага до Кобзаря (попри весь епатаж) і розуміння його місії.

Риси, спільні для «футуристів», «шістдесятників», поетів «Київської школи» і «постмодерністів»:

– протест проти шаблонного й однобокого трактування Кобзаря («Та скиньте з Шевченка шапку» Івана Драча, Шевченко злазить із постаменту й іде стріляти цигарки в перехожих у Сергія Жадана тощо);

– протест проти штучного нав'язування «забронзовілого» образу Шевченка (пародії футуристів; вірш Сергія Пантюка, де дівчинка мріє про «полунички», запропоновані їй телебаченням, а мусить вчити «Заповіт»; «не створюй кумира / читай вірші / ігноруй автора» Вероніки Вишинської);

– численні варіації «Заповіту»; «Послання...»; перенесення «ідилії» «Садка вишневого коло хати...» на Україну ХХІ століття тощо;

– почуття спорідненості, ба навіть рівності з Шевченком («Третій лист до Тараса Григоровича Шевченка» Леоніда Чернова; тексти А.Любки, В.Вишинської і т.ін.).

Риси, властиві саме «дев'яностникам» і «двотисячникам»:

– констатація присутності Шевченка як звичного й обов'язкового складника сучасного життя і навіть урбаністичного пейзажу: «Це місто я люблю. / За що – не знаю. / Шевченка, вулицю, ліхтар, –/ мов жінку, все кохаю» в Олега Солов'я тощо;

– бароковість, відеозорієнтованість, гра слів («**якумруто...**», «соловейко не за **тих**», «чи ти ще **вченко** чи вже не **вченко?**» Назара Гончара, «Мені **тридцятий** рік минав» Віктора Неборака, «мати хоче научати ти і так знаєш всі мати» Андрія Мироховича тощо);

– написання імені й прізвища Шевченка з малої літери, вульгаризми й нецензурна лексика в поезіях про нього (Сергій Пантюк, Артем Полежака, Андрій Любка, Андрій Мирохович), епатаж;

– іронічні роздуми над сучасною роллю Кобзаря, страх зневіри у пануючому духовному апокаліпсисі («І я не вірю у слова» –Сергій Осока; «при родах вмерла покритка-поезія і ліс росте крізь наші імена» –Іван Андрус'як);

– критика сьогодення й невміння зрозуміти справжнього Шевченка: пародії Олександра Ірванця, рядки Василя Слапчука на зразок: «Нарід клонуванням / пам'ятників зайнятий, / а дев'ять томів із дванадцяти / дотепер захалавні» і т.ін.;

– Шевченко і Майдан та війна на Донбасі (Артем Полежака, Андрій Мирохович);

– пристосування Шевченкових ідей і творів до нових викликів сьогодення тощо.

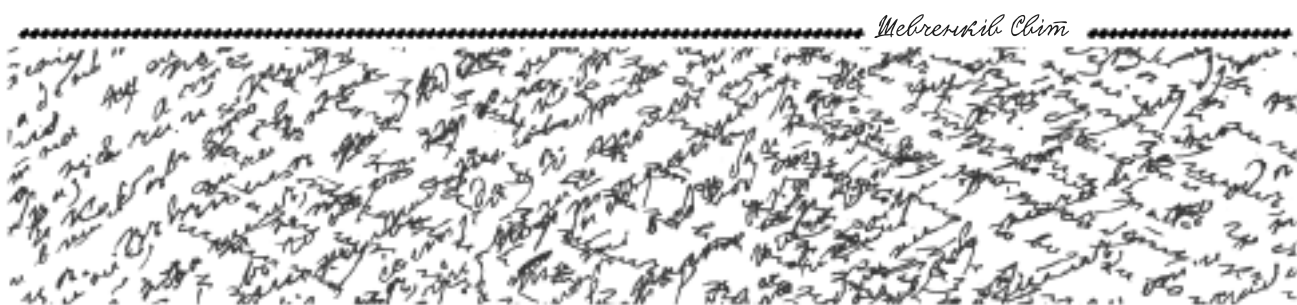
Поки пишеться ця розвідка, в українській поезії творяться нові тексти про Шевченка. Якими вони будуть –не знаємо. Та з певністю стверджуємо одне: «Далі –буде!».

Список використаних джерел

1. Андрус'як Іван. Дерева і води. –К.: Нова дегенерація, 1999. –48с.
2. Андрухович Юрій. Пісні для мертвого півня, 2004. –56с.
3. Анісімова Ніна. Український поетичний авангард кінця ХХст. //Дивослово. –2003. –ч.6. –С.2-10.
4. Антонич Богдан-Ігор. Поезії. –К.: Рад. письменник, 1989. –454с.
5. Білоцерківець Наталка. Бу-Ба-Бу та ін. (Український літературний неоавангард: портрет одного року) //Слово і Час, –1991. –ч.1. –С.42-52.
6. Васенко Ірина. Тема Шевченка у творчості Богдана Лепкого // Дивослово. –2002. –ч.11. –С.68-69.
7. Гераскіна Аня. Любимой (вірш) // <http://publikator.org.ua/texts/show/10127/>

8. Голобородько Василь. Летюче віконце: Вибрані поезії. – К.: Український письменник, 2005.
9. Гончар Назар. Кобзаріана // Сучасність. – 2004. –ч.9. –С.73-77.
10. Дністровий Анатолій. Проповідь до магми: Поезії. –К.: Гранослов, 1998. –80с.
11. Дністровий Анатолій. Хрущі і біда // Кальміус. –2004. –ч.1(21). –С.27.
12. Драч Іван. Вогонь з попелу: Поезії. –К.: Рада, 1995. –120с.
13. Драч Іван. Противні строфи: Поезії. –К.: Просвіта, 2005. –320с.
14. Жадан Сергій. Генерал Юда: Вірші. –К.: Український письменник, 1995. –46с.
15. Ілля Валерій. "І знов на вірш продовжилось життя..." // Кур'єр Кривбасу. –2005. –ч.2 (183). –С.119-125.
16. Їгура Єлисей. Тарас Шевченко і Микола Воробйов: Алюзії з віршів класика // Літературна Україна. –2005. –21 липня.
17. Ірванець Олександр. Вірші останнього десятиліття. 1991-2000. –Львів: Кальварія, 2001. –32с.
18. Калинець Ігор. Невольнича муза: Вірші 1973-1981років. –Балтимор –Торонто: Смолоскип, 1991. –452с.
19. Книжковий клуб плюс. –2006. –ч.1. –48с.
20. Коцарев Олег. Неймовірна Історія Правління Хлорофітума Першого // <https://olehkots.livejournal.com/>
21. Коцюбинська Михайлина. Василь Стус у контексті сьогоденної культурної ситуації // Слово і час. –1998. –ч.6. –С.49-56.
22. Кривовська Софія. Вірші /Поетичні майстерні // <http://maysterni.com/publication.php?id=85924>.
23. Лавріненко Юрій. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія –проза – драма –есеї. –К.: Смолоскип, 2004. –992с.
24. Литвин Володимир. Образи Тараса Шевченка в українській інтелектуальній історії // Літературна Україна. –2006. –16 березня.
25. Лубківський Роман. Богорівний –бо правдомовний (Тарас Шевченко і сучасність) / Поетичні майстерні // <http://maysterni.com/publication.php?id=10219>.
26. Лубківський Роман. Погляд вічності: Поезії. –К.: Рад. письменник, 1990. –76с.
27. Любка Андрій. Вісім місяців шизофренії: Нові вірші // <http://www.lyubka.net.ua/index.php/setup/novi-virshi/336-visim-misiatsiv-shyzofrenii-usya-zbirka>.
28. Неборак Віктор. Національне словоспоживання. Шевченко // Кур'єр Кривбасу. –2004. –ч.6. –С.54-55.
29. Неборак Віктор. Перше після-помаранчеве послання живим // Сучасність. 2005. –ч.9. –С.5-8.
30. Осока Сергій. Сьома сніжинка січня: Поезія. –К.: Редакції загальнопедагогічних газет. –2002. –84с.
31. Павленко Марина. «Золотий гомін» Павла Тичини як ремінісценція «Великого льоху» Тараса Шевченка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. –2011. –ч.5. –С.6-19.
32. Павленко Марина. «Падаю і знов іду»: крутосхили Тичининого шляху до Шевченка // Слово і Час. –2008. –ч.7(571). –С.3-14.
33. Павленко Марина. Тичининська формула українського патріотизму: Монографія. – Умань: АЛМІ, 2002. –180 с.
34. Павличко Дмитро. Спіраль: Поезії. –К.: Рад. письменник, 1984. –110с.
35. Павлюк Ігор. Чоловіче ворожіння. –Львів: Сполом, 2002. –144с.
36. Пантюк Сергій. Босяцький Калфа: Поезії. –Київ: Liga Artis, 2003. –36с.
37. Пантюк Сергій. Про 100 вірші: Поезії. –Вінниця: «Меркюрі Поділля», 2018. –С.79.
38. Пахаренко Василь. Незбагнений апостол: Нарис світобачення Шевченка. –Черкаси: Сіяч, 1994. –196 с.
39. Пахаренко Василь. Як він ішов... Духовний профіль Василя Симоненка на тлі його доби. –Черкаси: Брама-Україна, 2004. –52с.

40. Полежака Артем. Стихи о жизни. К.: Люта справа, 2016. –С.8.
41. Приватний архів авторки.
42. Римарук Ігор. Діва Обида: Видіння і відлуння. –Львів: Кальварія, 2002. –160с.
43. Романенко Олег. Злочин Ікара: Поезії. –К.: Гопак, 2004. –64с.
44. Рубан Василь. Химера: Поезії. –К.:Рад, письменник, 1989. –190с.
45. Русалка Дністровая: Літературно-краєзнавчий збірник. –Вінниця: «ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. –300с.
46. Садова, 28: Альманах університетського літературного об'єднання імені Миколи Бажана / Поезія, проза. Вип.2. –Умань: АЛМІ, 2005. –112с.
47. Салига Тарас. «Люблю тебе, глибокий саде мій!» (Герменевтика образу) // Дзвін. –2013. –ч.1. –С.123-127.
48. Салига Тарас. «...Те велике слово художник...» (Тарас Шевченко, Катерина Білокур, Василь Голобородько.) // <http://new.kameniar.lnu.edu.ua/?p=3672>.
49. Слапчук Василь. Навпроти течії трави: поезія, проза. –Луцьк: Надстир'я, 2001. –208с.
50. Слапчук Василь. Новенький ровер старенького пенсне (Книга життя і смерті) // <https://roezia.org/ua/id/11551>.
51. Слапчук Василь. Птах з обпаленим крилом: Трикнижжя. –Луцьк: Видавництво “Волинська обласна друкарня”, 2002. –304 с.
52. Слапчук Василь. Солом'яна стріха Вітчизни: Поезії. –Луцьк: Видавництво “Волинська обласна друкарня”, 2003. –176 с.
53. Солодар Олександр. Заповідалося летіть... // Холодний яр. –2010. –ч.1. –С.231-233.
54. Солончук Людмила. В моїм саду навек зоря затерпла: Вінок сонетів // Холодний яр. –2009. –ч.1. –С.234-241
55. Сорока Петро. Денники 2004-2005 років. –Тернопіль: СОРОКА, 2006. –364 с.
56. Соловей Олег. Фієста інфікованих: Поезії. –К.: Смолоскип, 2000. –112 с.
57. Іван Стогнійчук. З дитинства (Поетична добірка) // Українська літературна газета, 14 грудня 2018 року.
58. Стус Василь. Палімпсести: Вибране. –К.: Факт, 2003. –432с.
59. Тарас Шевченко // Українська література: Підручник для 5 класу. –К.: Грамота, 2005. –С. 218-219.
60. Тичина Павло. Плуг. Замість сонетів і октав. –К.: Видання Літературно-меморіального музею-квартири П.Тичини, 2000. –74 с.
61. Українська література в загальноосвітній школі. –2002. –ч.5. –98 с.
62. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття. –Кн.4. –К.: Аконті, 2001. –800 с.
63. Урись Тетяна. Реалізація світоглядних позицій Ігоря Павлюка через поетизацію образу Тараса Шевченка // Рідний край : альм. Полтав. нац. пед. ун-ту / голов. ред. М. Степаненко. –Полтава, 2015. – №2 (33). – С. 112–115.
64. Фесенко Віра. Україна і верховина –два крила любові Петра Скунця // Дивослово. –2003. –ч.7. –С.43-48.
65. Франко І.Я. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до Зібр. тв. у 50 т. –Львів: Каменярь, 2001. –434с.
66. Хаддад Катріна. Ніч чужинців: двокнижжя. –К.: Санченко: Електронка, 2018. –С.5.
67. Цимбал Ярина. Кобзар шкереберть, або Шевченко без мандата / ЛітАкцент // <http://litakcent.com/2016/02/25/kobzar-shkerebert-abo-shevchenko-bez-mandata>.

